

ELS PRIMERS PASSOS NARRATIUS DE PATRICIA HIGHSMITH

Cartografia d'intempèries

QUIM VALLS

A *Ocells a punt de volar* es reuneixen 14 relats de Patricia Highsmith (1921-1995) i han estat traduïts per Columna. Es tracta d'escriptors, inèdits en forma de llibre, d'una autora novella que encara no havia trobat una veu pròpia, però que presenten ja, en estat embrionari, els trets principals que desenvoluparia al llarg de la seva obra: el sentiment de vergonya que produeix la culpa real o sospitada pels altres, el viatge, la impostura, la solitud i la misogínia. Però, sobretot, a les narracions d'*Ocells a punt de volar* Patricia Highsmith comença a bastir el seu món literari claustrofòbic i irracional en el qual abandona els seus personatges, sense conferir-los cap mena de concessions o esperances.

Sovintegen els éssers que habiten una geografia d'exili, i els protagonistes que es refugien en l'arquitectura impersonal dels hotels. Homes i dones desorientats que es traslladen en mitjants de transport aliens, abandonats a la dissort d'unes vides que són incapaces de conduir cap a destins propis.

Prenem, en aquest sentit, la narració que obre el llibre: *Els matins més maravillosos*, on el seu protagonista (Aaron), de 34 anys, se'n presenta inicialment com un home angosat, encastat a la finestra d'un vagó, en el qual viatja a la re-

cerca d'un paradís perdut, un poble nou, verge, del tot diferent del Nova York d'on prové, un indret en el qual desitja tornar a començar. Un món on encara no hi hagi arribat ni la cobdícia ni la rancúnia. De bon principi, allotjat en una pensió del poble, Aaron xala amb les olors matinals del cafè acabat de fer i la cansalada fregint-se, però acaba apareixent als ulls dels nadius com un estranger, com un sospitós, qui sap si com un culpable. La seva felicitat s'esmicola quan l'amistat amb una adolescent esdevé difícil d'entendre per als habitants del llogaret. Aaron, com tants d'altres protagonistes de novel·les posteriors de l'escriptora nord-americana, resta garribat de vergonya, la seva relació amb els altres esdevé una cosa lletja, desagradable, mercenària. En definitiva el paradís s'ha esfondrat sota els seus peus, i la caiguda tràgica vers el no-res resulta ineludible: Aaron troba la mort, de forma paradigmàtica, en terra de ningú, caminant sense rumb.

UN MÓN EN ROTACIÓ

Considerem també un altre relat extraordinari d'aquesta obra primerenca: *Finestres màgiques*, en què l'autora d'*Estranys en un tren* narra un episodi emblemàtic del seu protagonista Hildebrant, que de bon començament es plany de si mateix autoqualificant-se de senyor-típic-de-la-barrà que es

passa la vida esperant estúpidament. Però apareix una dona i ell sent una esgarrifança de felicitat perquè pressent que aquella és la seva persona anhelada. Hildebrant, per primer cop a la seva vida, té la sensació que la seva existència poseeix un objectiu, després d'haver anat a la deriva, a la recerca d'un estimul que conferís un perquè als seus dies. Magnetitzat per aquell personatge femení, l'home aconsegueix una cita per anar a sopar. El desenllaç dramàtic, tanmateix, es produeix de bell nou en un paisatge inclement.

El màxim exponent d'aquesta cartografia de la intempèrie es troba en un parc petitó del West Side, on dos joves amants festegen asseguts en un banc separats per un braç de ferro, en presència del fill de la noia, que juga distret amb un altre nen, i la mare d'aquest, que esdevé el contrapunt moral de l'escena. Mancats de diners per a negociar el divorci d'ella, els dos adults es limiten a agafar-se furtivament les mans, sota la mirada escrutadora i hostil de la dona. En aquest escenari desolador, l'instant de felicitat que Patricia Highsmith sempre concedeix als éssers de ficció que crea, sovint just abans d'abocar-los a la tragèdia, té el seu reducte ínfim en el moment que els llavis dels dos joves es troben. El petó esdevé una metàfora de pau efímera al bell mig d'un parc

MICHEL ANGLARILL / ARXIU

Podem llegir 14 contes primerencs de Patricia Highsmith

que gira al seu voltant, per tal de recordar-los que són una parella sense llar, un simulacre de relació amorosa.

El conte que pot ser considerat com un clar precedent de la narrativa highsmithiana és sens dubte *El gran castell de cartes*, en què la figura de Lucien Montlehuç, col·leccionista de quadres falsificats, remet a aquell que anys després esdevindria el gran personatge de l'escriptora: Tom Ripley, que en el lloc preferent de la seva llar hi ubica un quadre fals de Derwart, el pintor que ell ha assassinat i que ara suplanta.

Fins i tot, el conte *El gran castell de cartes* proporciona la clau per interpretar el motor de l'obra literària de Patricia Highsmith a través de la surrealista reconstrucció del per-

sonatge principal després que de jove li esclatés al damunt una bomba. El seu cos esdevé una amalgama de peces artificials, que ell ha après a moure amb una naturalitat fingida, orgullós de la seva representació, perquè sosté que una creació humana té molt més mèrit que una creació de la natura. Potser hauríem de concedir més valor a un quadre falsificat que a una pintura original. L'autora nord-americana reivindica d'aquesta manera la figura de l'escriptor que confegeix biografies apòcrifes per als seus herois amb els bocins de la seva pròpia experiència esqueixada, que confereix versemblança a vides de ficció bastides a partir dels vidres esparsos del mirall esmicolat del seu jo.

PARLEM-NE

Fa un parell de setmanes la regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Lleida va organitzar el 5è Encontre de Creadors de cultura catalana: llengua, literatura, ciència, audiovisuals. Dos dies sencers i unes quaranta persones entre conferències i taules rodones. Tot un luxe. Com que no podria explicar-los-ho tot, em limitaré a resumir la conferència de Josep Gifreu, perquè em va semblar clara i positiva en un ambient que era més aviat pessimista: "El futur de l'espai comunicacional català: les prioritats, les esperances". Gifreu ha condecorat des de temps immemorial el futur de la nostra cultura a la possessió d'un espai de comunicació propi. Ara es concentra en cinc "prioritats".

Primera: definir el mapa o marc de referència mental que hem de tenir (nosaltres i tothom qui transiti pel nostre

L'espai comunicacional català

JOAN SOLÀ

espai) per poder "ubicar l'allau permanent de reclams, d'impulsos, d'imatges, d'estímuls, de missatges" d'aquesta "societat del soroll", si no volem caure en "l'esquizofrènia vital i mental". Aquest mapa ha de ser el de la cultura que generem nosaltres. Batalla entre llengües i cultures, doncs; és a dir, "exercici de la sobirania política". Segona: fer hegemònica la llengua, "el tret més definidor i indiscutible d'una singularitat històrica en el mapa europeu", el que fa més visible la diferència cultural; i que no és "essencialista": se'l pot fer seu tothom qui vulgui. "El nucli del debat és de caràcter moral i polític: es tracta de saber si la llengua catalana pot aspirar a superar una situació

crònica de subalternitat", d'acabar si volem evitar o no "la progressiva substitució" de la nostra llengua i cultura per les castellanes.

Tercera: reinventar la cultura, "la nova tradició catalana", "en una tensa dialèctica entre la tradició i la innovació". Ens cal "assumir i dominar les condicions radicalment noves de la producció i de la intervenció cultural": els que fins ara eren receptors passius de la cultura, "en aquest oceà sense ribes" que és el ciberespai han passat a ser actors, autors. Quarta: exercir la sobirania. "El camp més sensible a la disputa per les identitats culturals" (educació bàsica, polítiques lingüístiques, estructuració i regulació

de ràdio, televisió i cinema) "esdevé progressivament més controlat pels poders polítics, pels Estats nacionals": la Unió Europea els deixa aquí una gran llibertat. Per tant, per poder "establir el model propi d'articulació i vertebració de l'espai cultural i exercir una capacitat de control sobre els fluxos de comunicació i cultura procedents de l'exterior" (de l'exterior del nostre espai o mapa que dèiem) és imprescindible "el dret d'autodeterminació". La mare dels ous, lector.

I cinquena: internacionalitzar el problema, "el problema del reconeixement oficial a l'exterior", a la UE, al Consell d'Europa, a les Nacions Unides, a la Unesco, a la UIT, etc.

El problema és que en aquests indrets de poder no hi tenim "cap interlocutor de ple dret", "ningú que pensi en nom de tots", per bé que hi ha guerres i guerrilles particulars (d'editors, d'escriptors, d'algun empresari, de cantautors, i fins d'alguna associació recent, oficial o no): "estem encara en la fase de les suplències". "L'evidència és que els nostres líders polítics i socials que han liderat la Transició han estat incapaces de plantejar alternatives polítiques clares per a la sostenibilitat cultural de l'espai del català" davant "un nou entorn hostil, que ve definit, entre altres, per tres grans tendències": la integració europea, la globalització i la desaparició dels espais culturals mancats d'Estat i de mercat. Els deixo aquí, lectors, sense comentaris. Gifreu predica això fa anys, hi creu, ho torna a dir com a esperança, una esperança necessària avui més que mai.